

Balogh Péter ezredes – Cserjési Ferenc alezredes:

A MAGYAR KATONAI FELSŐVEZETŐ-KÉPZÉSRŐL „DIÓHÉJBAN”

ÖSSZEFOGLALÓ: A szerzők rövid áttekintést nyújtanak a magyar nemzeti tisztképzés kialakulásáról, az annak evolúciójával létrejövő vezérkari, majd felsőfokú vezetőképzésről. Bemutatják a tanfolyam képzési programjára hatást gyakorló hazai és nemzetközi tényezőket. Ismertetik a tanfolyami képzés eddigi eredményeit, valamint a nemzetközi együttműködés és a közszolgálat hivatásrendjei felé való nyitás további lehetőségeit.

KULCSSZAVAK: tisztképzés, vezérkari képzés, katonai felsővezető-képzés, vezérkari tanfolyam, Ludovika Akadémia, Hadiakadémia

BEVEZETÉS

A magyar Vezérkari Tanfolyam, mai nevén Felsőfokú Vezetőképző Tanfolyam 25. tancsoportjának képzését és a tanfolyam öregdiák-találkozóját (Alumni Találkozó) szervezve kezdtük kutatni a magyar nemzeti tisztképzés legmagasabb formáját képező vezérkari tisztképzés történetét. A munka során hiányérzetünk keletkezett, mert nem találtunk arról – a témát a kezdetektől a jelenkorig feldolgozó – átfogó, a tanfolyam rangjához illő írást. Ezért célszerűnek tartottuk feldolgozni az 1993-ban alapított képzés történetét és statisztikáit. Nyilvánvaló, hogy történelmi távlatból ez a 23 év csak egy pillanat, és nem mérhető a tisztképzés 208 évéhez, mégis, súlyánál és személyes érintettségünknel fogva is említést érdemel, annál is inkább, mert a ma még meglévő információk is elveszhetnek, ezért igyekszünk azokat megőrizni jelen írásunkkal.

Kutatásunk során hamar nyilvánvalóvá vált, hogy „a magyar vezérkari tisztképzés” kifejezés terminológiai értelmezése nem tekinthető egységesnek. A korábbi terminológiák I. Ferenc József korától a felsőoktatás evolúcióját követve jutottak el az 1993-ban alapított magyar vezérkari képzésig, mely a már befejezett egyetemi/akadémiai tanulmányokra épül. Ami a terminológiákban egyező, hogy minden kor *a katonai képzés legfelsőbb szintjeként* definiálja ezt a képzési formát.

Fontosnak tartjuk ezért a magyar nemzeti tisztképzés kialakulása fejlődési folyamatának bemutatását, folyamatosan követve azokat a társadalmi elvárásokat, melyek a mai kor kihívásainak megfelelni képes „vezérkari”, a mai nevén „felsőfokú vezetőképzés” kialakulását, működését elősegítették.

A KEZDETEK: A MAGYAR NEMZETI TISZTKÉPZÉS SZÜLETÉSE¹

A napóleon elleni háborúkban elszenvedett óriási veszteségek hatására – és egyben készülve egy újabb háborúra – I. Ferenc osztrák császár és magyar király hozzájárult egy magyar tisztképző akadémia felállításához. Ennek megvalósítására 1808. november 5-én a magyar országgyűlés a katonai felsőoktatás alapkövét lefektetve hozta meg első törvényét (VII. törvénycikk) a Ludovika Akadémia létrehozásáról.

Bár rendelkezésre állt mind a király által biztosított váci Collegium Theresianum (nemesi akadémia) épülete, mind a királynő és a magyar rendek pénzadománya,² az akadémia működéséhez szükséges infrastruktúra kiépítésére végül a pesti Orczy-kertben került sor a Pollack Mihály által tervezett, majd kivitelezett épület 1836-os átadásával.

A tisztképzés azonban ezt követően sem indulhatott meg, mivel az Udvari Haditanács – a magyar függetlenségi törekvések megelőzéseként – újabb akadályokat gördített a pesti Ludoviceum működésének megkezdése elé. A magyar rendek határozott követelését – a magyar nyelvű oktatás bevezetését – elutasította.

Az 1848–49. évi szabadságharc és forradalom idején ugyan megkezdte tevékenységét „Magyar Hadi Főtanoda” néven, de az osztrák megszállás után (mindössze 10 napos működését követően) betiltották.

Az osztrák–magyar kiegyezés után, 1872-ben nyílt újra lehetőség a Ludovika Akadémia megnyitására, amely ekkor még csak tanfolyam jellegű képzéseket folytathatott. A fiatalok tisztí pályára nevelésének feladatait döntően a bécsújhelyi Mária Terézia Akadémia végezte az 1883. évi XXXIV. törvény megszületéséig. Így az akadémia a közös haderőben már működő hadapródképző intézményekkel egyenrangú, középfokú iskolává válik. Csak a felavatandó évfolyam első három növendéke kaphatott hadnagyi rendfokozatot. Az első (1872/73.) tanévben Felsőbb Tisztí tanfolyamot végzett 16 tiszt mellett 64 hadapródot is kibocsátottak, akiket 3–4 éves csapatpszolgálat után léptethettek elő hadnaggyá. Az akadémia 3 hónapos törzstisztí tanfolyamán pedig az őrnagyi rendfokozatra aspiráló századosok vehettek részt.

Az akadémia a Mária Terézia Akadémiával egyenrangú felsőfokú tanintézeté azonban csak 1897-ben, az uralkodó által szentesített XXIII. törvény alapján válhatott.³

1898-tól, közel két évtizedes békés fejlődési időszak során, hároméves képzési ciklusokkal bocsátotta ki hadnagyi rendfokozattal növendékeit/akadémikusait az iskola, mely a főiskolai szintű képzés elveinek és követelményeinek igyekezett megfelelni. Az első világháború 1914-es kitörésével a tanárok nagy részét a harcterekre vezényelték, a két évre lerövidített képzési idővel pedig a tisztí állomány személyi veszteségeit próbálta pótolni az akadémia.

Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlását és a Magyarországi Tanácsköztársaság kaotikus időszakát, majd annak bukását követően felmerült az igény az immár önálló nemzeti tisztképzés új rendszerének kialakítására, ezért a Nemzetgyűlés az 1922. évi X. törvény-cikkében a Ludovika Akadémiát négy évfolyamú katonai főiskolaként definiálja, egyben hatályon kívül helyezte az 1897. évi XXIII. törvénycikket, melyben a honvéd nevelő- és képzőintézményekről korábban rendelkezett. A Ludovika Akadémián 1922-től, a Ludovika

¹ Siposné dr. Kecskeméthy Klára – B. Kalavszky Györgyi: A Ludovika. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2011, 228.

² A magyar rendek által 1808-ban létrehozott 550 ezer rajnai (rénus) forint összegű „Ludovika-alap” a forint többszöri devalvációjával elértéktelenedett, hála azonban gróf Buttler János áldozatos munkájának és József nádor főherceg törekvéseinek, a rendek ismételt adományai útján feltöltődött.

³ Csikány Tamás: A magyar katonai felsőoktatás 200 éve – dióhéjban. Nemzet és Biztonság, 2008. november, 76–85.

Akadémia II. Főcsoportján (1931–1939), valamint a m. kir. Bolyai János Honvéd Műszaki Akadémián (1939–1945), továbbá 1939–1942-ben a kassai Horthy Miklós (1942-től Horthy István) Honvéd Repülő Akadémián folyt a főiskolai szintű honvédtisztképzés. A képzés 1944 nyarán-őszén sem szűnt meg, még 1944. november 15-én is volt avatás, sőt a „kitelepülés” során is folytatódott, már amennyire a háborús viszonyok engedték.

A MAGYAR VEZÉRKARI TISZTKÉPZÉS INTÉZMÉNYÉNEK LÉTREHOZÁSA⁴

A 19. században lezajló hadügyi forradalom eredményeként kialakított tömeghadseregek magasabb színvonalú vezetést és irányítást igényeltek; a létrehozott törzsek személyi állományát csak képzett szakemberekkel lehetett biztosítani. Európa birodalmi hadseregei e felismerés alapján kezdték meg a magasabb fokú tisztképzés intézményeinek felállítását. Poroszországban 1810-ben, Franciaországban 1818-ban, Oroszországban 1830-ban nyíltak meg az újonnan létrehozott hadiakadémiák kapui, melyek alapítói Carl von Clausewitz, Saint-Cyr márki és Henri Jomini voltak.

A Habsburg Birodalom csak az 1848-as forradalmak után, 1852-ben állította fel – porosz mintát követve – a vezérkari képzést biztosító szakiskoláját, Kriegsschule (Hadiiskola) néven, ahová évente 6-8 magyar nemzetiségű tisztet iskoláztak be. Képzésük a Kriegsschule falai között zajlott.

A bécsi Hadiiskola 1852-től 1907-ig kétéves, majd 1908–1915 között hároméves képzést folytatott a császári és királyi hadsereg tisztjei számára, mely intézményben 1870-ig 44 magyar nemzetiségű tiszt, a kiegyezéstől az első világháború kitöréséig pedig újabb 114 fő folytatott tanulmányokat. A bécsi Hadiiskolára a magyar tisztek kiválogatását és felkészítését a Ludovika Akadémia képzési rendszerében levő, Magyar Királyi Honvéd Felsőbb Tiszti Tanfolyam végezte.

A Monarchia első világháborút követő szétesése és a Magyarországi Tanácsköztársaság bukása után előtérbe került – a nemzeti tisztképzés új rendszerének kialakításával – a vezérkari tisztképzés feltételeinek megteremtése is. Az 1919 őszétől felálló Nemzeti Hadsereg (1922. január 4-étől Magyar Királyi Honvédség) vezérkari tisztjeinek képzésére a Hungária körüti gróf Pálffy János lovas-tüzérlaktanyát jelölték ki, mely 1945 után kibővült az Andrássy-laktanya területével (a mai Zrínyi Miklós Laktanya és Egyetemi Campus területe).

A m. kir. Honvéd Hadiakadémián az oktatás 1920. szeptember 27-én kezdődött meg, a trianoni békediktátum tiltásai miatt a legnagyobb titokban, így különböző fedőnevek alatt:⁵

1921–27 között „Ludovika Akadémia Tiszti Továbbképző Tanfolyam”,

1927–30 között az antant katonai bizottságának ellenőrzése megszűnésével „Hungária Körüti Tiszti Szállás”,

1931–38 között „Magyar Királyi Budapesti Szabályzatismertető Tanfolyam”, majd

1939–45 között ismét „Magyar Királyi Honvéd Hadiakadémia” elnevezéssel működik.

A Hadiakadémia 1944. júliusban áttelepült Balatonfüredre, majd 1944. október 17-én feloszlatták. Ennek ellenére, 1944. december – 1945. február között a II. évesekkel folytatták a képzést Szombathelyen, majd innen 3 hónapos tanulmányutat tettek Németországba,

⁴ Dr. Oroszi Antal: A rendszerváltás és a vezérkari tisztképzés története, 1993–2002. Egyetemi jegyzet. ZMNE, Budapest, 2002, 95.

⁵ Dr. Oroszi Antal: A Magyar Királyi Honvéd Hadiakadémia története (1920–1945). ZMNE, Budapest, 2001, 315.

ahonnan már nem tértek vissza. Bad Tölztől délre, a lenggriesi hegyivadász-laktanyában érte őket a háború vége.

1920–1945 között mintegy 500 vezérkari tisztet bocsátottak ki a Hadiakadémiáról.

Az 1920-ban létesített vezérkari tisztképzés a mai egyetemi szintű képzés alapjait teremtette meg, mai elveinek felelt meg, s a korábban katonai akadémiát (főiskolát) végzett, többéves csapatszolgálattal rendelkező, többnyire főhadnagyi rendfokozatú állomány számára nyitott előrelépési lehetőséget, akik a végzést követően a vezérkari testület tagjaivá válhattak. A tiszt állományon belül egy teljesen különálló speciális állománycsoportot alkottak, a többitől eltérő (fekete alapon kármin) parolival, s rendfokozatuk előtt a „vezérkari” (vk.) megjelölést viselhettek. (A trianoni tiltás idején: vkszt. – vezérkari szolgálatot teljesítő.)

A Hadiakadémia legalább „jó” minősítéssel való elvégzése, valamint a „vezérkari szolgálatra alkalmas” minősítés előfeltétele volt a pályázóknak a vezérkari tisztek állománycsoportjába helyezésének. A Honvéd Vezérkar főnöke e kritériumok teljesítése mellett vette át őket a vezérkari testületbe, századosi rendfokozattal.

„A vezérkar a bizonyos tekintetben privilegizált tisztikarnak is kiemelt rétege volt – írja visszaemlékezésében Eszenyi László vk. százados,⁶ a m. kir. honvédség egykori vezérkari tisztje. – *Vezérkari tisztnek lenni egy elit testülethez való tartozást jelentett, amelynek a honvédségen belül éppúgy, mint a polgári társadalomban, komoly tekintélye volt. Vezérkari tiszt csak ezredesi rangban lévő csapattisztnek lehetett alárendelve, viszont törzstiszti rangban (őrnagy, alezredes, olykor ezredes) levő csapattisztek szolgáltak vezérkari őrnagyok alá beosztva... A nyakunkon viselt piros-fekete bársonyparolit tisztelettel fogadták minden társaságban.*”

A vezérkari képzésről Kéri Kálmán vk. ezredes (1991-től nyugállományú vezérezredes) és Király Béla vk. százados (1990-től vezérezredes) visszaemlékezéseikben⁷ korhű képet festenek mind a tanulmányi, mind a hallgatói életről, az akkori katonai elit eszméiről.

Kéri Kálmán 1928–1931 és Király Béla⁸ 1939–1942 közötti hallgatói időszakának leírásai a m. kir. Honvéd Hadiakadémián az 1920–1944 közötti időszakban működő, egy a mai kor elvárásainak is kiválóan megfelelő színvonalú képzési rendszert idéznek. A 30 évnél fiatalabb, rendezett anyagi körülményű, nőtlen tiszteteket saját kérelmükre, szigorú felvételi vizsgát követő kiválasztás után vezényelte a hadiakadémiára a vezérkar főnöke három tanulmányi évre. A vezérkar legtapasztaltabb főtisztjeiből kiválasztott tanárok négyéves vezényléssel kerültek az intézmény állományába; az első évben felkészültek az ismeretek átadására, majd azokat oktattva végigkísérték tancsoportjaik munkáját a három tanulmányi éven keresztül. Ezt követően visszakerültek korábbi beosztásaikba, így biztosítva az előadók ismereteinek frissességét, megakadályozva annak a gyakorlati élettől való eltávolodását.

Vitéz Szombathelyi Ferenc vezérezredes, a Honvéd Vezérkar főnöke 1942-ben az alábbi képzési irányelveket fogalmazza meg: „*A vezérkari tisztnek elsősorban jó katonának kell lenni. Engedelmeskednie kell tudnia, hogy később parancsolhasson is. Elméleti tudás szükséges, de annak a gyakorlati élet szolgálatában kell állnia. Szobatudósokra, bürokrátákra*

⁶ Eszenyi László: Trianoni nemzedék. Magyar Világ Kiadó, Budapest, 1989, 248.

⁷ Kéri Kálmán: A magyar vezérkari tisztek kiképzése és továbbképzése az 1920–1944 közötti években. Fejezetek a Magyar Honvédség történetéből, 5. füzet. MHVK HDMCSF Tudományos Munkaszervezési Osztály, Budapest, 1990, 125.

⁸ Király Béla: Amire nincs ige – Visszaemlékezések, 1912–2004. HVG Kiadói Rt., Budapest, 2004, 405.

és reszortemberekre a vezérkarnak nincs szüksége. A tudás nem öncél, hanem csak eszköz, hogy minél helyesebben, határozottabban cselekedhessünk.”⁹

A Magyar Királyi Honvéd Hadiakadémia negyed évszázados fennállása alatt jelentős mértékben járult hozzá a katonai elit létrehozásához, a m. kir. honvédség társadalmi elfogadtatásához. A Honvéd Vezérkar és az akadémia vezetése megteremtette a garanciáját egy olyan művelt, a legmagasabb katonai szakismereteket alkalmazni tudó elit létrehozásának, mely méltó volt az európai színvonalhoz.

VEZÉRKARI TISZTKÉPZÉS A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ UTÁN

Az 1945. január 20-án Moszkvában aláírt fegyverszüneti egyezmény alapján a békeszerződés végleges megkötéséig ismét tanfolyam jellegű formában indulhatott meg az oktatás. Az 1947. február 10-én aláírt párizsi békeszerződést követően újra megkezdődött a magyar tisztképzés megszervezése az alapfokú tisztképzés első intézményeként 1947. szeptember 1-jén felállított Honvéd Kossuth Akadémián, a háborús sérüléseitől rendbe hozott Ludovika Akadémia épületében.

1947. december 1-jén megkezdte működését a Honvéd Hadiakadémia is, így újra beindult a magyar vezérkari képzés. Az egyéves képzés keretében hadtest- és hadosztályparancsnokokat, a kétéves képzésben ezred-, ezredtörzssparancsnoki és hadművelési tiszteket képeztek.¹⁰ A felső szintű politikai tisztek képzését pedig az 1948-ban felállított Honvéd Petőfi Nevelőtisztviselő Akadémia (1951 őszétől új nevén: Petőfi Politikai Tisztviselő Akadémia, majd 1952 nyaratól Sztálin Katonai Politikai Akadémia, ismét később, 1956 szeptemberétől pedig Petőfi Katonai Politikai Akadémia) végezte 1956 decemberéig.

1948 júniusában a politikai hatalom a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) kezébe került, ezzel határozott lépések történtek a hadsereg pártirányítására, a pártállam-párthadsereg koncepció megvalósítására. Ennek letéteményese a hadseregben Farkas Mihály pártfőtitkár-helyettes volt, akit az MDP Államvédelmi Bizottság Katonai Albizottság elnökeként 1948. szeptember 10-én honvédelmi miniszterré neveztek ki.

Az új politikai vezetés a vezérkari testület és vezérkari állománycsoport megszüntetéséről döntött, a Honvéd Hadiakadémiát pedig felszámolta, melynek köszönhetően az 1949. őszi átszervezés során már nem képezte az új hadrend elemét. Koncepciós perek sora kezdődött, mely a vezérkari állománycsoport jelentős részét érintette. Többeket letartóztattak, kivégeztek, életfogytiglan tartó börtönnel, lefokozással, vagyonekobzással, internálással, kitelepítéssel, nyugdíjfelvonással büntettek.

A hadsereg vezetése érezte, hogy a minőségi, magasabb szintű tisztképzés létfontosságú, ezért a politikailag megbízható, magasabb képzésre szánt magyar tisztek első csoportját indította 1948/49-ben Moszkvába: az ötéves Sztálin Páncélos Akadémia parancsnoki fakultására (3 főt), a Lenin Politikai Tisztviselő Akadémiára (7 főt), a kétéves „VISZTREL” Lövészparancsnoki Tanfolyamra (28 főt), az egyéves Magasabb Tüzér Tisztviselő Iskolára (8 főt), a hároméves „Frunze” Katonai Akadémiára (16 főt). A szovjet hadiakadémiák azonban csak a töredékét voltak képesek fogadni a magyar igényeknek, ezért a katonai vezetés belátta, hogy szükség van a hazai hadiakadémiai képzés újbóli megszervezésére is. Az újabb koncepciós perekkel azonban továbbra sem nyíltak meg a hadiakadémia kapui, mivel az újonnan

⁹ Kéri Kálmán: A magyar vezérkari tisztek kiképzése és továbbképzése az 1920–1944 közötti években. 123, 1. bek.

¹⁰ M. Szabó Miklós: A magyar katonai felsőoktatás története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2004, 16–19.

kinevezett parancsnokot, Kozma István altábornagyot háborús bűnösség koholt vádjával halálra ítélték, majd kivégezték. A Magyar Honvédség vezetéséből a két világháborúban tapasztalatot szerzett ludovikás főtiszteket eltávolították, helyükre párthű fiatal kommunista tiszteket neveztek ki.¹¹

A Honvéd Hadiakadémia objektumában a Honvéd Törzstanfolyam mellett 1950 tavaszán a Honvéd Vezérkar főnöke közvetlen alárendeltségében önálló intézetként alakult meg a Honvéd Magasabb Parancsnoki Tanfolyam, amely ősszel beolvadt az 1950. október 1-jén megnyílt Honvéd Akadémia szervezetébe. Az akadémia parancsnokának Király Béla vezérőrnagyot nevezték ki. A Honvéd Akadémia már a szovjet hadtudományi ismereteket oktatta, a második világháborúban „kipróbált” szovjet szabályzatok magyarra fordításával. Király Béla sem kerülhette el azonban a „megbélyezett” ludovikások sorsát, 1952-ben ő is koncepció per áldozata lett, „háborús bűnei miatt” halálra ítélték, majd az ítéletet később életfogytig tartó börtönbüntetésre változtatták.

1952-től a moszkvai Vorosilov Vezérkari Akadémiára kétéves képzés keretében parancsnoki beosztású magyar főtiszteket (többnyire alezredes, ezredes rendfokozattal) iskoláztak be, mely képzési együttműködés egészen 1991-ig, a magyar politikai rendszerváltásig működött. A kétéves oktatás orosz nyelven, 8-10 fős (nemzetenkénti) tancsoportokban zajlott a szovjet vezérkar közvetlen alárendeltségében. Célja olyan összefegyvernemi parancsnokok képzése volt, akik alkalmasakká válnak hadosztályok és hadtestek összefegyvernemi harcának vezetésére a Varsói Szerződés kötelékében, valamint jól ismerik az akkor még ellenséges NATO-csapatok harceljárásait. E képzés már a jelenkori „vezérkari” képzés szintjéhez hasonlítható, annak elődjeként tekinthető.

AZ ISMÉT MAGYAR VEZÉRKARI, MAI NEVÉN FELSŐFOKÚ VEZETŐKÉPZÉSRŐL

A rendszerváltásig a hadászat elvei döntően a Varsói Szerződés (VSZ)¹² kötelékében a támadásra és megsemmisítésre, a direkt hadászati elvekre alapozódtak, teoretikus hátterét a porosz–orosz utas gondolkodás, a mozgáscentrikus hadikultúra határozta meg, mely a sorozott hadsereg irányításán alapult. A politikai rendszerváltást követő '90-es évek elején azonban teljesen új helyzet állt elő, a Varsói Szerződés megszűnésével¹³ Magyarország nyolc éven keresztül kvázi semleges országgént működött (egészen az 1999. március 12-i NATO- tagságáig), mely egy új védelmi doktrínát – önálló országvédelmi tervek kidolgozásával – követelt meg.

¹¹ Dr. Oroszi Antal: „A Magyar Királyi Honvéd Hadiakadémia utóélete és jogutódlása” című írása alapján. <http://www.zmne.hu/Forum/02jun/hadiakademia.htm> (Letöltés időpontja: 2016. 01. 03.)

¹² 1955. május 14-én, Lengyelországban, Varsóban jött létre az európai szocialista országok úgynevezett „védelmi katonai-politikai szervezete”, a Varsói Szerződés. A VSZ egészen 1991-ig működött, feloszlásában hazánknek is nagy szerepe volt.

¹³ 1991. február 25-én a szervezet budapesti ülésén írták alá a szerződés katonai szervezetének megszűnéséről szóló dokumentumot, mely alapján 1991. április 1-jén hivatalosan megszűnt a Varsói Szerződés katonai szervezete, 1991. július 1-jén pedig a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete is.

Az 1990. november 19-én Párizsban aláírt CFE¹⁴-szerződés a Magyar Honvédség támadó jellegű fegyverzetének 30–40%-os megsemmisítését írta elő. A vállalt kötelezettség teljesítése mellett jelentős, mintegy 30%-os szervezeti és létszámleépítésre is sor került. A környező országokban zajló politikai események (az 1989–1990-es román forradalom, az 1991–1995 közötti délszláv háború) pedig további kihívások elé állították a Magyar Honvédséget.¹⁵

A hadművelleti és hadászati szintű – korábban oktató – ismeretek a már megváltozott politikai környezetben nem voltak relevánsak, azokat az új biztonsági és védelempolitikai alapelvekre kellett építeni. Az ország politikai kiütkeresésének éveiben az 1993-ban, majd 1998-ban elfogadott „Biztonságpolitikai és honvédelmi alapelvek” adott iránymutatást a katonai stratégiának. Az első nemzeti biztonsági stratégiát csak 2002-ben, az első nemzeti katonai stratégiát pedig 2009-ben hagyta jóvá a kormány. Jól mutatja be e „kiütkeresés” időszakát Szenes Zoltán és Tálás Péter „A magyar biztonság- és védelempolitika fejlődése és a haderőreformok, 1989–2011” című írása.¹⁶

Az európai geopolitikai és geostratégiai helyzet megváltozása a '90-es évek kezdetére megkövetelte a felső szintű katonai tervezés és az arra történő felkészítés reformját is, ezért a nemzetközi katonai felsőoktatásban a vezérkari képzés előkészítése területén 1991-től új szakasz kezdődött, melynek eredményeként például Párizsban és Londonban – több száz éves hagyományokkal szakítva – a haderőnemi képzést egységesen az összhaderőnemi szemlélet váltotta fel. Az így született reformok bevezetésére pedig 3-4 évet terveztek.

E nemzetközi folyamatok hatására az MH parancsnoka a 68/1991. (HK 6/1992.) számú intézkedésében megszabta a vezérkari tanfolyam tervezésével és szervezésével kapcsolatos feladatokat, melyeknek célja egy olyan vezérkari képzés kialakítása, mely viszonylag rövid idő alatt összhangba hozható a NATO-országok és más, nagy hagyományokkal rendelkező nemzetek hasonló képzéseivel.¹⁷

Az akadémia parancsnoka, prof. dr. Szabó Miklós vezérőrnagy vezetésével megkezdődött az előkészítő munka. A nemzetközi tanulmányutak tapasztalatai és az európai katonai akadémiák parancsnokainak konferenciái során egyértelművé vált, hogy a külföldi intézményekkel célszerű kapcsolatokat kiépíteni, a képzési programokat egyeztetni, valamint megtalálni az előadók cseréjének lehetőségét is. Nyilvánvalóvá vált, eljött a váltás ideje, a korábban szovjet vezérkari akadémiaira delegált katonai felsővezető-képzésünket az új stratégia – az euroatlanti integráció – szerint át kell alakítanunk, újra kell szerveznünk. Ebben az új alapelveket megfogalmazó politikai környezetben indult 1993. szeptember 1-jén (két osztályban összesen 23 fővel) a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián (ZMKA) a magasabb képesítést nyújtó, már befejezett egyetemi tanulmányokra épülő Felsőfokú Vezetőképző Tanfolyam, mely az éves ciklusoknak köszönhetően mára a 25. tancsoport hallgatóit képi.

¹⁴ Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) és a Varsói Szerződés (VSZ) tagállamai között az európai hagyományos fegyveres erők (Conventional Armed Forces in Europe – CFE) korlátozásáról aláírt szerződés, melyben a felek maximalizálták egymás hagyományos (nem nukleáris, biológiai, vegyi) katonai eszközeinek és haderőinek létszámát.

¹⁵ Lőrincz Kálmán vezérezredes – a Magyar Néphadsereg, majd a Magyar Honvédség parancsnoka (1989. december 1. – 1994. március 1.) – és Borsits László vezérezredes – a Magyar Néphadsereg utolsó (1989. december 1. – 1990. március 1.), majd a Magyar Honvédség első vezérkari főnöke (1990. március 1. – 1991. szeptember 8.) – visszaemlékezése. Kéziratban, 2016. január.

¹⁶ Szenes Zoltán – Tálás Péter: A magyar biztonság- és védelempolitika fejlődése és a haderőreformok, 1989–2011. Biztonságpolitikai Szemle, 2012/2., 37–49.

¹⁷ Héjja István – Oroszi Antal: A vezérkari tisztképzés múltja, jelene és jövője Magyarországon. ZMKA Hadászati tanszék, jegyzet, 1994, 19.

A katonai felsőoktatás reformja a nemzeti jelleg erősítését tűzte ki célul, melynek eredményeként 48 évi szünet után, 1994. február 2-án – Für Lajos honvédelmi miniszter jelenlétében – jelentették be az 1920. október 1-jén indított Magyar Királyi Honvéd Hadiakadémia jogutódlását, így a ZMKA történetében első ízben jelent meg követelményként a nemzeti vezérkari tisztképzés.

A Vezérkari Tanfolyam¹⁸ olyan tanfolyamrendszerű képzési formaként jött létre, amely a Magyar Honvédség részére a megrendelő – a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar – előírásainak, valamint Magyarország érdekeinek megfelelően, felső szintű katonai, kül-, biztonság-, védelempolitikai, politikai ismeretekkel és látókörrrel, gyakorlatlaltan rendelkező főtiszteket képez. A kurzus az ezredesi vagy magasabb rendfokozattal rendszeresített beosztások betöltésére tervezett állomány részére szervezett, a katonai szervezetek parancsnoki, parancsnokhelyettesi, törzsfőnöki, osztályvezetői feladatainak ellátására történő felkészítés céljából.

A képzés már létrehozása pillanatában nyitott volt a védelmi szektor társhivatásrendi¹⁹ felső vezetői számára is, hallgatói között voltak BM-felsővezetők és volt civil országgyűlési képviselő is.²⁰

A tanfolyam szintén részvételi lehetőséget nyújt – külön együttműködési megállapodás alapján – más országok főtisztjei számára is, ezért 9 ország 35 főtisztje szerezhette már katonai felső vezetői képesítést. A kurzusra főtiszteket delegáló országoknak bevált gyakorlata, hogy a Honvédelmi Minisztérium (HM) által térítésmentesen felajánlott egyéves intenzív magyar nyelvtanfolyam elvégzése után beiskolázzák a magyar Felsőfokú Vezetőképző Tanfolyamra leendő Magyarországra akkreditált katonai attaséikat, így a magyar nyelvet már jól ismerő, a már két év alatt (egy év nyelvtanfolyam és egy év vezérkari tanfolyam) kollegiális kapcsolatokat kiépített főtisztek kezdek meg külszolgálatukat hazánkban.

E gyakorlat természetesen gyümölcsöző számunkra is, hiszen a magyar hallgatók nemzetközi környezetben, az angol nyelvet naponta gyakorolva ismerhetik és érthetik meg más országok nemzetközi politikával kapcsolatos álláspontját, vagy éppen a különböző kulturális és szociális jellegű kérdésekre adott válaszaikat. Nem utolsósorban pedig mindez kedvező alapot nyújt az együttműködésben részt vevő országokkal a katonai és külkapcsolatok elmélyítésére is.

¹⁸ Az MHPK VKF 1994. április 14-én kelt, 18/1994. sz. módosító intézkedése alapján a „Felsőfokú Vezetőképző Tanfolyam” megnevezése „Vezérkari Tanfolyam”-ra változik.

¹⁹ A társhivatásrendek: a fegyveres rendvédelmi szervek (Rendőrség, Büntetés-végrehajtási Szervezet, Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, Terrorrelhárítási Központ); a katonai szervek (Magyar Honvédség, Honvéd Vezérkar); valamint a nemzetbiztonsági szolgálatok (Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat – KNBSZ, Alkotmányvédelmi Hivatal – AH, Információs Hivatal – IH, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat – NBSZ) személyi állománya.

²⁰ 2015. október 5-én indult el a Nemzetbiztonsági Felsővezetői tanfolyam is, mely a nemzetbiztonsági szolgálatok felső vezetői részére biztosít másfél éves levelező rendszerű képzést. E tanulmány készítésekor a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ) és a Terrorrelhárító Központ (TEK) főtiszt-tábornoki állományának képzése zajlott. <http://www.uni-nke.hu/hirek/2015/10/06/nemzetbiztonsagi-felsovezetoi-tanfolyam> (Letöltés időpontja: 2016. 01. 10.)

STATISZTIKA A TANFOLYAMOT VÉGZETT HALLGATÓKRÓL

A statisztikák szerint az elmúlt 23 évben 320 fő folytatott tanulmányokat napjainkig (2016. július 8-ig) a VKT- és FVKT-tanfolyamokon, közülük 35 fő hallgató volt külföldi és egy fő civil.²¹ (E sorok írásakor 13 fő résztvevője van a kurzusnak.)

Sajnos a tanfolyamot végzett 284 fő hivatásos magyar főtisztból mára már csak 91 fő aktív (33%), 183 fő nyugállományú (vagy járadékos = 64%), 10 fő (3%) pedig elhalálozott.

A 284 magyar főtisztból 39 főt neveztek ki tábornokká, 50 főt léptettek elő ezredessé, 9 fő szerzett a tanfolyam elvégzését követő években PhD-fokozatot, további 15 fő magyar tiszt folytat PhD-tanulmányokat vagy szerzett már PhD-abszolutóriumot napjainkig.²²

1. táblázat *A tanfolyamon végzetek részletes létszámstatisztikája*

A magyar Felsőfokú Vezetőképző/Vezérkari Tanfolyam létszámainak alakulása 1993–2016 között						
Fsz.	Tanév	Tanfolyam száma	Magyar létszám	Külföldi létszám	Nemzetiség	Összesen
1.	1993–1994	VKT-1 és VKT-2	23	0	–	23
2.	1994–1995	VKT-3 és VKT-4	25	0	–	25
3.	1995–1996	VKT-5 és VKT-6	20	1	román	21
4.	1996–1997	VKT-7	10	2	francia, lengyel	12
5.	1997–1998	VKT-8	12	1	lengyel	13
6.	1998–1999	VKT-9	14	2	német, lengyel	16
7.	1999–2000	VKT-10	14	2	lengyel, olasz	16
8.	2000–2001	VKT-11	13	3	francia, lengyel, olasz	16
9.	2001–2002	VKT-12	13	3	német, lengyel, olasz	16
10.	2002–2003	VKT-13	11	3	olasz, francia, horvát	13
11.	2003–2004	VKT-14	11	4	olasz, horvát, román, kínai	15
12.	2004–2005	VKT-15	11	2	német, olasz	13
13.	2005–2006	VKT-16	12	1	olasz	13
14.	2006–2007	VKT-17	10	0	–	10
15.	2007–2008	VKT-18	7	1	német	8
16.	2008–2009	VKT-19	10	0	1 fő magyar civil	10
17.	2009–2010	VKT-20	15	0	–	15
18.	2010–2011	VKT-21	9	2	német, ukrán	11
19.	2011–2012	Nem indult	0	0	–	0
20.	2012–2013	FVKT-22	13	0	–	13

²¹ Csampa Zsolt országgyűlési képviselő – majd a végzést követően az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottságának tagja, jelenleg a Belügyminisztérium önkormányzati koordinációért felelős helyettes államtitkára.

²² Kutatásunk során ismertté vált adatok.

21.	2013–2014	FVKT-23	9	4	német, olasz, orosz, kínai	13
22.	2014–2015	FVKT-24	14	1	kínai	15
23.	2015–2016	FVKT-25	10	3	algériai, olasz, kínai	13
Összesen:			285	35		320

Forrás: *Vezérkari tanfolyamok archívuma. (Szerkesztették a szerzők)*

2. táblázat *A tanfolyamot végzettek személyi jellemzői, „utóélete”*

aktív	91 fő (33%)
nyugállományú	183 fő (64%)
elhalálozott	10 fő (3%)
külföldi	35 fő (12%)
civil	1 fő
Összesen	320 fő

Forrás: *Vezérkari tanfolyamok archívuma, kutatásunk során ismertté vált adatok alapján. (Szerkesztették a szerzők)*

A FELSŐFOKÚ VEZETŐKÉPZÉS MOTORJA: A KÉPZÉSI PROGRAM MEGÚJULÁSA

A tanfolyam képzési programját a Honvéd Vezérkar főnöke (HVKF) hagyja jóvá a 2011. július 29-én kiadott „A Magyar Honvédség humánstratégiája a 2012–2020. időszakra” (továbbiakban: humánstratégia) által megfogalmazott felső vezetői kompetenciák fejlesztésének, valamint a HVK Hadművelési Csoportfőnökség szakmai elvárásainak alapján.

A legutóbbi képzési programra az alábbi szabályzók gyakorolnak hatást, adnak iránymutatást:

- Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program (2011. 06. 10.);
- A Magyar Honvédség humánstratégiája 2012–2020 (2011. 07. 29.);
- A szövetséges haderők és a NATO Védelmi Akadémia vezérkari képzéseinek programjai;
- „A tanfolyam rendszerű képzések szakmai követelményei a Magyar Honvédség tisztképzésében.” A HVKF által jóváhagyott, a HVK Személyzeti Csoportfőnökség 1517/790/5-18/2015. számú kiadványa. (2015. 03. 16.);
- 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról (2015. évi CXXXI. törvény a felsőoktatás szabályozására vonatkozó törvények módosításáról);
- A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Fenntartói Testületének 55/2015. (V. 8.) számú és az Egyetem Szenátusának 56/2015. (IX. 30.) számú határozata a „Katonai felsővezető szakirányú továbbképzési szak képzési és kimeneti követelményeinek (KKK) és képzési programjának elfogadásáról”;
- „Katonai felsővezető szakirányú továbbképzési szak képzési és kimeneti követelményei (KKK).” Az Oktatási Hivatal FF/2519-3/2015. számú határozata a nyilvántartásba vételről. (2015. 12. 18.)

A kormány által 2011 júniusában megfogalmazott Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program új humánstratégia kidolgozását követelte meg a honvédelmi tárcától, melynek illeszkednie kell a tárca rövid és középtávú cselekvési programjaihoz, és összhangban kell lennie annak hosszú távú stratégiai tervével. Így született meg a 79/2011. (VII. 29.) HM utasítás „A Magyar Honvédség humánstratégiája a 2012–2020. időszakra” címen, mely *„a Magyar Honvédség feladatrendszerének ellátásához a szükséges számú és összetételű, megfelelően képzett és kiképzett, motivált és a változó körülményekhez alkalmazkodni képes, elhivatott állomány folyamatos rendelkezésre állását biztosító alapelveket és cselekvéseket határozza meg”*.²³

A humánstratégia egyik alappilléret az előmeneteli és a különböző szintű képzések megvalósítása alkotja, így a tiszt- és altisztképzés megújításával kapcsolatos feladatokat is meghatározza.

Az új humánstratégia természetesen érinti a felső vezetői (vezérkari) képzést is, ezért az új tematika követelményeinek kérdéseire kereste a választ a tanfolyam akkori parancsnoka, Resperger István ezredes, „Vezérkari Tanfolyam, Quo vadis?” című írásában,²⁴ melyben az addigi – többnyire katonai – elitképzés nyitásának lehetőségeit vizsgálta a közszolgálat más vezetői, a rendőri, a rendvédelmi, kormányzati és a közszféra felső vezetői felé.

Ugyancsak e problémakörrel kapcsolatos véleményét fejtette ki Boldizsár Gábor ezredes írásában: *„Elengedhetetlen, hogy az átfogó problémamegközelítés, a komplex válságok komplex kezelésének elve alapján a részt vevő katonai, rendvédelmi, nemzetbiztonsági, polgári, állami, közigazgatási vezetők a képzésük során ne csak a más hivatásrendek szakterületét, hanem személyesen egymást is megismerjék.”*²⁵

A megváltozott megrendelői igények, képzési követelmények hatására a HVK Személyzeti Csoportfőnökség elkészítette „A tanfolyam rendszerű képzések szakmai követelményei a Magyar Honvédség tisztképzésében” című, 1517/790/5-18/2015. számú kiadványát, amit a Honvéd Vezérkar főnöke 2015. március 16-án hagyott jóvá. A dokumentum meghatározza a „Katonai végzettséggel nem rendelkezők tisztai alaptanfolyamának”, a „Harcászati-hadműveleti tanfolyam”, a „Hadműveleti-hadászati tanfolyam” és a „Felsőfokú Vezetőképző Tanfolyam” képzési követelményeit is.

A feladatszabás alapján: „a Felsőfokú Vezetőképző Tanfolyam célja Magyarország érdekeinek megfelelően, olyan felső vezetők képzése, akik felső szintű katonai, politikai (kül-, gazdaság-, biztonság- és védelempolitikai) és közszolgálati ismeretekkel, elemzési, tervezési, szervezési, értékelési és irányítási, vezetési ismereteik birtokában, vezetői készségeiket és képességeiket használva alkalmasak és képesek:

- a Magyar Honvédség rendeltetés szerinti feladatai végrehajtásának integrált tervezésére, szervezésére, irányítására és vezetésére;
- a Magyar Honvédség felső szintű vezetői és tervező-szervező feladatainak, ezredesi vagy magasabb rendfokozathoz kötött beosztásainak ellátására;

²³ A Magyar Honvédség humánstratégiája a 2012–2021. időszakra. 1. melléklet a 79/2011. (VII. 29.) HM utasításhoz, 1. bekezdés. <http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/27031/hum%C3%A1nstrat%C3%A9gia.pdf> (Letöltés időpontja: 2016. 01. 02.)

²⁴ Dr. Resperger István: Vezérkari Tanfolyam, Quo vadis? Hadtudományi Szemle, 2012/1–2. 73–86. http://epa.oszk.hu/02400/02463/00012/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2012_1-2_073-086.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 01. 10.)

²⁵ Boldizsár Gábor: Civil-katonai-rendőri-nemzetbiztonsági együttműködés. In: Dobák Imre (szerk.): A nemzetbiztonság általános elmélete, NKE, Budapest, 2014, 299.

- az ország katonai védelmével összefüggő, illetve szövetségi kötelezettségekből adódó kötelezettségek teljesítéséhez létrehozott erők és eszközök önálló és együttműködésben végrehajtott tevékenységének tervezésére, szervezésére, irányítására, vezetésére;
- a katonai környezet változásaihoz alkalmazkodó, az ország védelmével kapcsolatos, továbbá a szövetségi (NATO-, EU-) feladatokból eredő és előrettekintő stratégiai feladatok tervezésére, megoldására, szakértői feladatok ellátására;
- béke és különleges jogrendi időszakban, háborús és nem háborús műveletek során a katonai, illetve politikai folyamatok értékelésére, a katonai célok tervezésére, a műveletek irányítására, vezetésére, önállóan, valamint kooperációban;
- a konfliktusok megelőzésének, kezelésének és az azt követő rendezésnek (stabilizáció és újjáépítés), továbbá leszerelés, lefegyverzés és reintegrációs civil feladatok katonai támogatásának a tervezésére, szervezésére, koordinálására és irányítására, vezetésére;
- közigazgatási, védelmi igazgatási (kiemelten katonai igazgatási), katasztrófavédelmi és a polgári védelemi operatív törzsek szervezési, irányítási, tervezési, megelőzési, mentési, kárelhárítási, valamint rehabilitációs, illetve humanitárius feladataiban való aktív együttműködésre, koordinációra.²⁶

A tanfolyam képzési programja követi a szövetséges haderők és a NATO Védelmi Akadémia vezérkari képzéseinek programjait is, azokat a tanfolyam vezetése folyamatosan szemmel tartja, új elemeit bedolgozza a képzésbe. Az utóbbi években létrehozott szövetséges vezérkari tanfolyamok közötti együttműködés lehetővé teszi a magyar hallgatók számára is a közös törzsgyakorlásokon való jelenlétet, így lehetőségük nyílik a német Führungsakademie „Common Trail” és a francia École de Guerre „Coalition” nemzeti, valamint az öt részt vevő nemzet vezérkari tanfolyamának²⁷ zárógyakorlatán, Olaszországban, a „Combined Joint European Exercise”-on való részvételre.²⁸

A tanfolyamok nemzetközi együttműködésének, a külföldi és civil hallgatók köre további bővítésének újabb lépcsője lehet a képzés egyes elemeinek blokkosítása, mely a képzési program két-három hónapos, angol nyelvű „stratégiai vezetői és stratégiai tervezési” blokkjának kijánlásával valósítható meg a védelmi szféra hazai és külföldi katonai, valamint civil felső vezetői számára. Jó példa erre mind az olasz IASD,²⁹ mind a francia École de Guerre vezérkari tanfolyama, ahol vezető kormánytisztviselők, a védelmi ipar befektető mecénásai, a média biztonság- és védelempolitikával foglalkozó újságírói, valamint a haderő felső vezetői és a baráti/szövetséges országok tábornokai együtt vesznek részt a képzésben.

A program tehát folyamatosan fejlődik, melynek innovációja nemcsak a szövetségi, a külső társadalmi és a HM-megrendelői elvárások hatásának köszönhető, hanem a tanfolyam résztvevői és parancsnokai évente megtett javaslatainak is.

²⁶ A tanfolyam rendszerű képzések szakmai követelményei a Magyar Honvédség tisztképzésében. A HVKF által 2015. március 16-án jóváhagyott, a HVK Személyzeti Csoportfőnökség 1517/790/5-18/2015. számú kiadványa, 11. oldal 2. bekezdésben foglaltak alapján.

²⁷ Franciaország: EDG – École de Guerre (Párizs); Egyesült Királyság: JSCSC – Joint Services Command and Staff College (Shrivenham); Németország: Bundeswehr Vezetési Akadémiája – Führungsakademie der Bundeswehr (Hamburg); Olaszország: CASD – Centro Alti Studi per la Difesa (Róma); Spanyolország: CESEDEN – Centro Superior de Estudios de la Defensa Nacional.

²⁸ A Combined Joint European Exercise (CJEX) az együttműködésben részt vevő öt keretnemzet vezérkari tanfolyamainak zárógyakorlata, mely során a tanfolyamok egy időben 5 helyszínen hajtják végre a törzsgyakorlást, a nemzetek hallgatóinak megosztásával.

²⁹ Istituto Alti Studi per la Difesa.

Tevékenységüknek köszönhetően a 2013-ban „Felsőfokú Vezetőképző” elnevezéssel megújuló tanfolyam ma a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karán működő, Magyarország legmagasabb szintű katonai képzése. Ismeretanyaga folyamatosan követi a szövetségi rendszer elvárásait, a hazai biztonság- és védelempolitikai, katonai- és társadalompolitikai, továbbá az ország érdekeit érintő energetikai, gazdaságpolitikai kihívásokat, oktatói körét a szakma legjelesebb hazai és nemzetközi színvonalú előadói jelentik.

A 2015 szeptemberében elfogadott képzési program már egy újabb evolúciós lépcsőre emeli a tanfolyamot: az Egyetem Fenntartói Testülete 55/2015. (V. 8.) számú határozatában a „Katonai felsővezető szakirányú továbbképzési szak” létesítéséről döntött. A tanfolyam a 2016/17 tanulmányi évtől szakirányú továbbképzési szakká történő átalakításával – a felsőoktatás rendszerében megfeleltetett, az Oktatási Hivatalnál bejegyzett – azonosítható és kreditekkel rendelkező szakirányú szakképzettséget ad a végzett hallgatói számára. Különösen fontos a szak a felsőoktatási törvény³⁰ feltételeinek való megfeleltetése a külföldi hallgatók esetében, akik hazájukban az itt megszerzett végzettséget és a tantárgyakat elfogadtatni, honosítani tudják majd.

A két féléves, 60 kredites, nappali képzésű program 46 tantárgy ismereteit dolgozza fel a képzés három moduljában, 1906 tanulmányi órában, két tanítási (magyar és angol) nyelven. A tanfolyam hallgatói olyan tudást szerezhetnek meg az egy év alatt, mellyel átfogó képet kapnak a szövetséges erők, a NATO és az EU katonai potenciájáról, döntési mechanizmusáról. A déli és északi külföldi tanulmányútjuk során lehetőségük nyílik a NATO és EU parancsnokságainak, vezetőinek megismerésére. Látogatást tesznek a NATO összhaderőnemi parancsnokságain, Nápolyban és Brunssumban, valamint a NATO azon reagálóerőinek alakulatainál, amelyekhez a Magyar Honvédség képességeit felajánlották vagy amelyeknél éppen alkalmazzák. Találkoznak Brüsszelben Magyarország állandó NATO- és EU-képviseletének vezetőivel, valamint a NATO nemzetközi katonai törzsének főnökével. Kötetlen beszélgetések keretében szerezhetnek átfogóbb képet a szövetséget működtető folyamatokról.

A hazai látogatások és előadások során megismerik a Magyar Honvédség alakulatainak képességeit, a magyar hadiipari erőforrásait, valamint a magyar közigazgatás és azon belül a honvédelmi igazgatás rendszerét. A szakmai látogatások a stratégiai nagyvállalatoknál (erőművek, energetikai szolgáltatók stb.) és a felső szintű döntéshozói testületeknél (Országgyűlés, minisztériumok, társhivatásrendek országos parancsnokságai stb.) a szélesebb látókör kialakítását célozzák meg.

A „Szakmai ismeretek” modul törzsgyakorlásai során begyakorolják a NATO/EU- és a hazai összhaderőnemi műveletek tervezésénél használt eljárásokat, jelentési és döntési mechanizmusokat. A tanfolyam tematikájában hangsúlyosan jelenik meg a következő evidencia: *„A hatékony és tartós válságkezelés, a globális és regionális béke és biztonság megtartásának fontos eleme a folyamatosan változó műveleti környezet ismerete.”*³¹

Az „Aktualitások” modul előadásain a hallgatók találkozhatnak és kötetlen beszélgetést folytathatnak a korábbi vezérkari főnökökkel, ezáltal is lehetőséget kapva a közelmúlt katonai felső vezetői döntéseinek, az általuk képviselt korszak megértésére. Ugyanezen modul előadásain mutatják be a Magyarországra akkreditált katonai attasék haderőiket, nemzeti katonai stratégiáikat.

³⁰ A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 87/2015. (IV. 9.) Korm. rendelet, 22. § (1)–(4) bekezdések.

³¹ Boldizsár Gábor: A magyar PRT mint a legkomplexebb külföldi válságkezelési művelet környezete. Társadalom és Honvédelem, 2013/1–2. szám, 30–32.

A képzés során a hallgatók nemzetközi szakmai konferenciákon vesznek részt, esszét írnak az aktuális szakmai és politikai eseményekről, azok folyamatairól. A képzés programjának kötelező részeként a hallgatók az MH tudományos folyóirataiban publikálják kutatásaik eredményét.

A résztvevők a tanfolyam utolsó mozzanataként, záródolgozatukban számot adnak megszerzett ismereteikről, feldolgozzák szakmájuk aktuális dilemmáit és azok megoldásának lehetséges útjait, majd megvédik azt a tanfolyam záróvizsga-bizottsága előtt. Munkáik gyakran adnak szakmai alapot az MH felső vezetésének döntéseire.

A FELSŐFOKÚ VEZETŐKÉPZÉS KEREKEI: A KÉPZÉS SZERVEZŐI

Elsődlegesen a képzés alapításáért és működtetésért felelős szervezet parancsnokai, a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKA), a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (ZMNE) rektorai és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar (NKE HHK) dékánja tartoztak (és tartozik) felelősséggel a megrendelő HVK felé, az ő irányításuk, lobbitevékenységük tette lehetővé magának a tanfolyamnak a létrehozását és biztosította annak negyed évszázados működését. Ebben a tevékenységben *prof. dr. M. Szabó Miklós altábornagynak* oroszlátnársz jutott, hiszen mind az alapítás, mind az akadémia, majd az egyetem vezetése az ő irányítása alá tartozott közel két évtizeden keresztül (1991–2007). Érdemei vitathatatlanok a képzés jelenkori történetében.

Másodlagos felelősséggel bírtak a tanfolyam mindenkori parancsnokai, akik a vezérkar főnökének „megrendelői” kontrollja alatt állva birkóztak meg a megfelelés állandó kockázatával, mely erőfeszítésük példa nélküli munkabírást követelt meg.

Dr. Héjja István ezredes (1993–1996) parancsnoksága alatt a politikai rendszerváltás és az „útkeresés” időszakában, a szovjet képzés leváltása, az orosz katonai vezetéselméleti dogmákkal való végleges szakítás volt a feladat, egy nyugati integrációjú képzési forma megteremtésével. Tevékenységének köszönhetően a HM HVK – a tanfolyam szellemi erejét már ekkor felismerve – Magyarország új országvédelmi terveinek kidolgozásába vonta be a tancsoportokat.

Prof. dr. Szternák György ezredes (1997–2006) az 1999-es NATO-csatlakozásunk politikai és katonai elvárásainak megfelelően³² a képzést az új szövetségi rendszer követelményeihez igazította. Az egyetem rektorával és a vezérkarral folyamatos kapcsolatot tartott fenn a képzés minőségének javítása érdekében. Erőteljesebb nyitást kezdeményezett a szövetséges és szomszédos országok felé, melynek eredményére folyamatosan jelentek meg külföldi főtisztek a tancsoportok hallgatóinak sorában. Tevékenységének és a Honvéd Vezérkar támogatásának köszönhetően, külföldi tanulmányutakat is beépítettek a képzésbe, melyek során minden évben, Brüsszelben, Nápolyban és egy NATO-tagállamban látogatást tettek az ott folyó munka megismerése érdekében.

Dr. habil. Resperger István ezredes (2006–2011) a hamburgi Bundeswehr Vezetési Akadémián folytatott tanulmányait és nemzetközi kapcsolatait kihasználva, tapasztalatait mélyebben építette be a programba, további kitekintést nyújtott a szövetséges haderők felső vezetői képzésén túl a magyar közigazgatás más hivatásrendi elemeivel való együttműködés feladataira is. A zárógyakorlat résztvevőinek körét ennek megfelelően bővítette a társadalom

³² Boldizsár Gábor: A 21. század komplex művelési környezete és hatása a katonai képességekre. In: (Krajnc Zoltán szerk.): A katonai vezetői-parancsnoki (harcászati vezetői) kompetenciák fejlesztésének lehetséges stratégiája. NKE, Budapest, 2014, 19.

más döntéshozóival és a katonai műveleteket befolyásoló civil szereplőkkel is. A szervezeti átalakulás előtt álló ZMNE, az NKE HHK új vezetése azonban nem fogadta el koncepcióit a tanfolyam megújítására.

Dr. Szegei Péter alezredes (2011–2013) a megszülető NKE szervezetében az új „humánstratégia” elvárásainak megfelelni tudó, a közszolgálati elvárásoknak megfelelő képzési program elkészítésével segítette a folyamatot.³³ Vezetésével újrafogalmazták a képzés céljait, a stratégiai gondolkodás és értékrend szerepét. A jelentősen lecsökkentett létszámú NKE HHK szervezetében, bonyolult alárendeltségi rendben képviselte a tanfolyam érdekeit.

Balogh Péter ezredes (2013–) – a tanfolyam jelenlegi parancsnoka – a szövetséges haderők vezérkari tanfolyamainak nemzetközi együttműködését, a szövetségi rendszerben való gondolkodás beágyazódását erősíti. A képzési program felsőoktatási rendszerben történő megfeleltetésével pedig újabb evolúciós lépcsőjére emeli a tanfolyamot, mellyel a végzettek „Katonai felső vezető” szakképesítést szerezhetnek.

A fúziókkal létrejött egyetem működési folyamatainak átláthatóbbá válásával és a tanfolyamot szervező csoport állományának bővítésével ugyan konszolidálódott a helyzet, azonban a megrendelői elvárások továbbra is magasak. Nem mentes a csoport személyi állománya az MH aktuális feladataiban való szerepvállalástól sem.

A tanfolyam parancsnokának és szervezőjének lenni tehát nem könnyű feladat, állandó megfelelést jelent mind a megrendelői igényeknek, mind a hallgatók elvárásainak.

ÖSSZEGRÉS

A tanfolyam múltjának kutatása, feltárása nyomán egyértelműen megállapítható, hogy a Vezérkari Tanfolyam (a mai Felsőfokú Vezetőképző Tanfolyam) képzési programja folyamatosan követte a változásokat, ezért is tudta kivívni és megőrizni mindenkori presztízsét. Az oktatás kiváló színvonalát mindvégig biztosítani tudták azok az elhivatott kollégák és meghívott előadók, akik szakmájuk legjelesebb képviselőiként, jó előadói képességeikkel adták át tudásukat. A különböző felsőoktatási intézmények fúziójával létrejött Nemzeti Közszolgálati Egyetem – az eltérő identitást képviselő karok és intézetek tanári állományának rendelkezésre állásával – a humán erőforrás olyan koncentrációját biztosítja, amely továbbra is záloga az oktatás magas színvonalának. Az egyetem előadói átfogó ismereteket nyújtanak a közszolgálati életpálya más hivatásrendjeinek feladatairól is.

A tanfolyam létének és jövőjének fontossága megkérdőjelezhetetlen, hiszen ez az egyetlen katonai felső vezetői képzés, ahol a hallgatók teljes és átfogó képet kaphatnak Magyarország fegyveres erejének mai képességeiről, nemzetközi szerepvállalásáról, valamint a hazai és szövetséges stratégiai döntéshozói mechanizmusokról.

Rendkívül fontos tényező, hogy mindezt a tudást nemcsak az egyetem falai között elhangzó előadások formájában, hanem „azok fizikai valóságában” megtapasztalva sajátíthatják el. Ilyen kitekintésre ugyanis rendkívül kevés vezetőnek van lehetősége, hiszen mindenki a saját szakmájában szerzett bölcsességet ismeri, nincs rálátása a vele párhuzamosan haladó „szakmákra” és trendekre, így nehezen is tudja megtalálni azokat az együttműködési pontokat, melyek a Magyar Honvédség működésének tökéletesítését, az erőfeszítések erővonalainak egy irányba való egyesülését szolgálják.

³³ Dr. Szegei Péter: Fedezd fel, tanuld meg, csináld, tanítsd! Örök körforgás. Hadmérnök, VIII. évf. 4. szám, 2013. december, 258–264.; valamint: „Ötlet!... Roham!” Egy „csináld és tanítsd” folyamat elindításához, a katonai felsővezető képzés lehetséges fejlesztési iránya. Hadmérnök, IX. évf. 2. szám, 2014. június, 400–408.

Tovább színesíti ezt a tudást és tapasztalatot a külföldi hallgatók szerepe a képzésben, ugyanis jelenlétük folyamatosan arra kényszeríti a résztvevőket, hogy a megszerzett ismereteket ne csak hazai összefüggésekben vizsgálják, hanem más országok állampolgárainak szemével is. Jelenlétük pedig reprezentatív szerepű Magyarország külkapcsolatainak formálásában. A V4-országokkal³⁴ való együttműködést és a baráti kapcsolatok erősítését jól tudná szolgálni – a korábbi gyakorlatnak megfelelően – a képzés számukra történő hangsúlyosabb kijánlása is.

A közszolgálati életpálya³⁵ koncepciójának való megfelelés – mely napjaink társadalmi elvárása – pedig további nyitást biztosíthat a hivatásrendek, a vezető kormánytisztviselők, a magyar védelmi ipar menedzsmentje, valamint a média biztonság- és védelempolitikával foglalkozó szakértői felé is. A tanfolyamon elsajátított tudással rendelkező, leendő felső vezetők könnyen találják majd meg azokat a közös értékeket, melyekkel Magyarország hatékonyabb „működését” szolgálhatják.

FELHASZNÁLT IRODALOM

2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról.

2015. évi CXXXI. törvény a felsőoktatás szabályozására vonatkozó törvények módosításáról.

A Magyar Honvédség humánstratégiája 2012–2021. 1. melléklet a 79/2011. (VII. 29.) HM utasításhoz.
<http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/27031/hum%C3%A1nstrat%C3%A9gia.pdf>

A tanfolyam rendszerű képzések szakmai követelményei a Magyar Honvédség tisztképzésében.
A HVKF által 2015. 03. 16-án jóváhagyott, a HVK Személyzeti Csoportfőnökség 1517/790/5-18/2015. számú kiadványa.

Dr. Boldizsár Gábor: *A 21. század komplex művelési környezete és hatása a katonai képességekre.*
In: Krajnc Zoltán (szerk.): *A katonai vezetői-parancsnoki (harcászati vezetői) kompetenciák fejlesztésének lehetséges stratégiája.* NKE, Budapest, 2014.

Dr. Boldizsár Gábor: *A magyar PRT, mint a legkomplexebb külföldi válságkezelési művelési környezet.*
Társadalom és Honvédelem, 2013/1–2. szám, NKE, Budapest, 2013.

Dr. Boldizsár Gábor: *Civil-katonai-rendőri-nemzetbiztonsági együttműködés.* In: Dobák Imre (szerk.):
A nemzetbiztonság általános elmélete. NKE, Budapest, 2014.

Csikány Tamás: *A magyar katonai felsőoktatás 200 éve – dióhéjban.* Nemzet és Biztonság, 2008. november.

Eszenyi László: *Trianoni nemzedék.* Magyar Világ Kiadó, Budapest, 1989.

Dr. Héjja István – Dr. Oroszi Antal: *A vezérkari tisztképzés múltja, jelene és jövője Magyarországon.*
MH ZMKA Hadászati tanszék jegyzet, Budapest, 1994.

³⁴ A Visegrádi Együttműködés Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia regionális szervezete. Az együttműködés célja a közép-európai országok gazdasági, diplomáciai és politikai érdekeinek közös képviselete, esetleges lépéseinek összehangolása.

³⁵ 2011-ben, a Magyar programban meghatározott, a közigazgatásra vonatkozó stratégiai cél: kiszámítható, vonzó, a közös elveken és értékeken nyugvó életpályamodell a kormánytisztviselői, rendvédelmi és katonai jogállásra, illetve életpályára terjed ki. A közszolgálati életpálya egyik célja a közigazgatási személyzeti rendszer átalakítása, valamint a szervezetrendszer és az eljárásokat működtető személyi állomány fejlesztése, különös figyelemmel a rendészeti és honvédelmi életpályarendszer elemeivel való összhang biztosítására.

- Kéri Kálmán: *A magyar vezérkari tisztek kiképzése és továbbképzése az 1920–1944 közötti években.* Fejezetek a Magyar Honvédség történetéből, 5. füzet. MHVK HDMCSF Tudományos Munkaszervezési Osztály, Budapest, 1990.
- Király Béla: *Amire nincs ige – Visszaemlékezések, 1912–2004.* HVG Kiadói Rt., Budapest, 2004.
- Lőrincz Kálmán vezérezredes és Borsits László vezérezredes visszaemlékezése. Kéziratban, 2016. január.
- Magary Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program (2011. 06. 10.)
- Prof. Dr. M. Szabó Miklós: *A magyar katonai felsőoktatás története 1947–56.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2004.
- Prof. Dr. M. Szabó Miklós: *A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1955–1960, valamint 1961–1969.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2007 és 2008.
- Prof. Dr. M. Szabó Miklós: *Volt egyszer egy egyetem 1996–2007. Rektor a tűzvonalban.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014.
- Dr. Oroszi Antal: *A Magyar Királyi Honvéd Hadiakadémia története (1920–1945).* ZMNE, Budapest, 2000.
- Dr. Oroszi Antal: *A rendszerváltás és a vezérkari tisztképzés története, 1993–2002.* ZMNE Egyetemi jegyzet, Budapest, 2002.
- Dr. Oroszi Antal: *A Magyar Királyi Honvéd Hadiakadémia utóélete és jogutódlása.* Forrás: <http://www.zmne.hu/Forum/02jun/hadiakademia.htm>
- Dr. Resperger István: *Vezérkari Tanfolyam, Quo vadis?* Hadtudományi Szemle, 2012. V. évfolyam 1–2. szám.
- Siposné dr. Kecskeméthy Klára – B. Kalavszky Györgyi: *A Ludovika.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2011.
- Dr. Szegedi Péter: *Fedezd fel, tanuld meg, csináld, tanítsd! Örök körforgás.* Hadmérnök, VIII. évf. 4. szám, 2013. december.
- Dr. Szegedi Péter: *Ötlet!...Roham! Egy „csináld és tanítsd” folyamat elindításához, a katonai felsővezető képzés lehetséges fejlesztési iránya.* Hadmérnök, IX. évf. 2. szám, 2014. június.
- Prof. Dr. Szenes Zoltán – Prof. Dr. Tóth Péter: *A magyar biztonság- és védelempolitika fejlődése és a haderőreformok, 1989–2011.* Biztonságpolitikai szemle, 2012/2. szám.
- <http://www.uni-nke.hu/hirek/2015/10/06/nemzetbiztonsagi-felsovezetoi-tanfolyam>